

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Учитывая проблемы, которые должны быть решены в Украине, программно-целевой метод социально-экономического развития целесообразно использовать как эффективный инструмент предотвращения возможностей возникновения кризисных ситуаций в экономической и финансово-бюджетной системах, повышения конкурентоспособности, преодоление признаков потери устойчивости. Таким образом, в современных условиях особенно важной задачей является внедрение программно-целевого метода управления устойчивым развитием рекреационного сектора национальной экономики в условиях ограниченных финансовых ресурсов, поскольку акцент переносится из потребности в средствах на содержание государственных курортно-рекреационных учреждений, на поиск инструментария и механизма программирования конкурентоспособности и устойчивого развития.

Выводы. Украина обладает самыми разнообразными природно-рекреационными ресурсами, на базе которых функционируют санаторно-курортные учреждения. Однако функционирование данных учреждений нельзя назвать эффективным. Поэтому на сегодняшний день существует объективная необходимость в изменении приоритетов управления и приведение отрасли к европейским стандартам, что не может обойтись без участия государства. Рекреация как экономически выгодная сфера хозяйствования, имеет все основания занять в перспективе одно из ведущих мест в национальной экономике. Поэтому в настоящее время чрезвычайно важным является выбор оптимальной стратегии развития рекреационной индустрии и осуществление эффективной политики и ее практической реализации. Развитие рекреационной сферы должно опираться на новые механизмы хозяйствования, эффективные организационные структуры, экономическую свободу производства, что в условиях свободной конкуренции обеспечит насыщение рынка высококачественными услугами и будет способствовать экономическому росту страны, воспроизводству ее населения и улучшения экологической ситуации.

СПИСОК ИСТОЧНИКОВ:

1. Акимова Т. Экономика устойчивого развития: Учебн. Пособие / Т. Акимова, Ю. Мосейкин. – М.: ЗАО «Экономика», 2009. – 430 с.
2. Всемирная туристическая организация // Электронный ресурс. Режим доступа. <http://www2.unwto.org/ru>
3. Государственная служба статистики Украины // Электронный ресурс. Режим доступа. <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Государственное агентство Украины по туризму и курортам // Электронный ресурс. Режим доступа. <http://www.tourism.gov.ua>
5. Бекирова С.Э. Механизм регулирования развития рекреационного комплекса Украины / С.Э. Бекирова // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 216. – С.13-16.
6. Кислий В.М., Шевченко Г.М. Аналіз передумов формування ринку рекреаційних послуг в Україні / В.М. Кислий, Г.М. Шевченко // Механізм регулювання економіки, 2007. – № 2. – С. 27-36.
7. Курортні ресурси України. – К.: ЗАТ «Укрпрофоздоровниця», ТАМЕД, 1999. – 344 с.
8. Мировые демографические тенденции. Доклад Генерального секретаря ООН / Организация Объединенных Наций. – 2011. – 35 с.
9. Поколюдна М. М. Рекреаційна географія: навч. посібник / М. М. Поколюдна; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 275 с.
10. Смаль І.В. Рекреация і туризм: короткий тлумачний словник термінів і понять / І.В. Смаль – Ніжин: Видавництво Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя. – 2006. – 80 с.
11. Теоретические основы рекреационной географии. / Ред. В. С. Преображенский. – М.: Наука, 1975. – 224 с.
12. Харічков С. К., Дишловий І. М., Нездоймінов С. Г. Регіональна парадигма цільової програми розвитку рекреації та туризму / С. К. Харічков, І. М. Дишловий, С. Г. Нездоймінов // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2011. – № 2. – С. 221-230.
13. Циганюк Н.С. Проблеми розвитку рекреаційних регіонів України / Н.С. Циганюк // Электронный ресурс. Економічний форум. – 2011. – № 2. // Режим доступа. http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2011_2/30.pdf.
14. Цьохла С. Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та розвиток ринку курортно-рекреаційних послуг (методологія, аналіз і шляхи вдосконалення): [монографія] / С. Ю. Цьохла – Сімферополь: Таврія, 2008. – 352 с.

РЕГУЛЮВАННЯ СТРУКТУРНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ І КАПІТАЛІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В РОЗВИНЕНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Гавриленко С.М., к.е.н., доцент кафедри “Розвиток та розміщення продуктивних сил” Донецького національного університету, (Україна)
Солод М.А., к.е.н., старший науковий співробітник Інституту економіки промисловості Національної Академії Наук України (Україна)

Гавриленко С.М., Солод М.А. Регулювання структурних перетворень і капіталізації промисловості в розвинених європейських країнах

У статті розглядаються питання адаптації досвіду структурних трансформацій і капіталізації промислового виробництва в країнах Європейського Союзу до вітчизняних умов. Визначено роль і місце промислового сектору як чинника, який залишається визначальним у зростанні національних економік ЄС в сучасних умовах. Розглянуто особливості структурної складової у промисловій політиці Європейського Союзу в цілому і окремих країн-членів ЄС. На прикладі Німеччини розглянуто вплив заходів структурної політики на капіталізацію промислових підприємств. Визначено пріоритетні напрямки сучасної міждержавної промислової політики в рамках Європейського Союзу, які забезпечують зростання конкурентоспроможності і підвищення капіталізації промислових підприємств. Запропоновано шляхи адаптації і залучення в процесі удосконалення вітчизняної промислової політики досвіду розвинених європейських країн у сфері структурної модернізації і підвищення капіталізації промислового сектору.

Ключові слова: структура, промислове виробництво, капіталізація, ЄС, структурні трансформації, промислова політика.

Гавриленко С.Н., Солод М.А. Регулирование структурных преобразований и капитализации промышленности в развитых европейских странах

В статье рассматриваются вопросы адаптации опыта структурных трансформаций и капитализации промышленного производства в странах Европейского Союза применительно к отечественным условиям. Определены роль и место промышленного сектора как фактора, который остается определяющим рост национальных экономик ЕС в современных условиях. Рассмотрены особенности структурной составляющей промышленной политики Европейского Союза в целом и отдельных стран-членов ЕС. На примере Германии рассмотрены принципы и механизмы регулирования структурных преобразований промышленности, исследовано влияние мероприятий структурной политики на капитализацию промышленных предприятий. Определены приоритетные направления современной межгосударственной промышленной политики в рамках Европейского Союза, которые обеспечивают рост конкурентоспособности и повышение капитализации промышленных предприятий. Предложены пути адаптации и использования в процессе совершенствования отечественной промышленной политики опыта развитых европейских стран в сфере структурной модернизации и повышения капитализации промышленного сектора.

Ключевые слова: структура, промышленное производство, капитализация, ЕС, структурные трансформации, промышленная политика.

Gavrilenco S., Solod M. Regulation of structural transformations and capitalization of industry in the developed European countries

The article discusses the problems of adaptation of industrial structural transformations and capitalization experience of the European Union countries to the domestic conditions. The role and place of the industrial sector as a basic factor of the EU national economies growing are determinates. The features of structural constituent of the industrial policy of European Union on the whole and separate countries-members of EU are considered. On the example of Germany the principles and mechanisms of adjusting of industrial sector structural transformations are considered.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Influence of the structural policy measures on industrial enterprises capitalization is investigated. Priority directions of modern intergovernmental industrial policy within the framework of European Union, which provide growth of competitiveness and increase of industrial enterprises capitalization are considered. Directions of adaptation and application in the process of domestic industrial policy improvement of the developed European countries experience in the field of structural modernization and increase of industrial sector capitalization are determinates.

Keywords: structure, industrial production, capitalization, EU, structural transformations, industrial policy.

Серед ключових завдань стратегічного розвитку України в складних сучасних умовах - забезпечення збалансованого розвитку всіх складових національної соціально-економічної системи, посідання гідних позицій в глобальній конкуренції, вихід на стандарти життя розвинених країн. В якості шляхів досягнення проголошеної мети особливу увагу приділено переходу до інноваційної моделі розвитку, модернізації і оптимізації використання промислового і ресурсного потенціалу країни. Це означає зміну парадигми і пріоритетів розвитку, насамперед, реального сектору економіки, оновлення промислової політики держави, забезпечення умов для структурної трансформації і підвищення капіталізації національного промислового сектору.

Уповільнення динаміки розвитку і відстрочення термінів початку проведення кардинальних структурних перетворень відповідно до загальносвітових тенденцій сприяють зростаючому технологічному відставанню промислового виробництва України від промисловості розвинених країн. Невідповідність структури українського промислового сектору структурі промисловості розвинених країн зумовлює невідповідність значної кількості вітчизняної продукції потребам і стандартам світового ринку, призводить до незадовільних темпів інтеграції економіки України в світову економіку, гальмує зростання капіталізації вітчизняних промислових підприємств. Необхідність вирішення цих проблем із застосуванням теоретичних і практичних розробок, які довели свою ефективність в розвинених країнах світу, обумовлює актуальність дослідження, результати якого представлені в статті.

Науково-методологічні основи дослідження структурних чинників зростання економіки було закладено в працях Дж.Кларка, Дж.Кейнса, Д.Гікса, В.Парето, А.Пігу, Р.Харода, Дж.Робінсон, С.Кузнеця, В.Леонт'єва, Л.Пазинетті, Е.Домара, Р.Солоу, У.Люїса, Р.Стоуна, Р.Лукаса, П.Ромера, Д.Ерроу, П.Ромера, Е.Шешинські, Х.Удзави, А.Янга. Теоретичні і практичні аспекти структурних зрушень у вітчизняному промисловому секторі, а також питання аналізу накопиченого світового досвіду в цій сфері знайшли віддзеркалення в працях відомих українських вчених О.Амоши, В.Гейця, М.Герасимчука, С.Дорогунцова, С.Єрохіна, Б.Кваснюка, Ю.Кіндзерського, І.Крючкової, М.Меламеда, О.Осауленка, М.Скрипиченко, О.Чухно, Л.Шинкарук, Т.Шинкоренко, Б.Щукіна. Аналізу широкого спектру питань капіталізації промислових підприємств присвячені праці таких дослідників, як Г.Башнянин, І.Бульєв, Н.Брюховецька, І.Васильчук, Л.Галько, В.Гринчущкий, В.Жидченко, Г.Карчева, Н.Кизим, В.Ковалев, М.Козоріз, В.Корнеєв, Е.Кравченко, О.Кузьмін, Л.Мельник, А.Остапенко, В.Приходько, А.Тищенко, Ю.Турицький, Н.Ущенко, Л.Фролова, В.Хаустова, І.Хома, О.Шепеленко, С.Шумська, І.Яремко.

Попри вагомий доробок, на сьогодні зберігається значний інтерес до проблем реформування і підвищення капіталізації промислового виробництва, про що наочно свідчать численні публікації у фахових виданнях різного спрямування. Доречним за цих умов є, на наш погляд, більш детальне дослідження зарубіжного досвіду в цій сфері, особливо це стосується розвинених країн – лідерів світової економіки. Основним напрямом творчого осмислення цього досвіду має бути спроба взяти краще з методів і моделей промислового розвитку країн і нівелювання негативних рис з урахуванням національних умов України. Це визначило *мету* статті, яка полягає в узагальненні накопиченого досвіду структурної трансформації промисловості розвинених країн Європи і сприянні синтезу конструктивних підходів до реформування і підвищення капіталізації вітчизняного промислового виробництва.

В останні десятиліття в структурі економіки ЄС відбувається падіння частки промисловості: якщо в 1995 році його частка складала 20,5%, то в 2010 році вона скоротилася до 17,1% [1]. З кінця 2006 р. спостерігається також скорочення обсягів промислового виробництва. У 2009 р. спад досяг свого максимуму (-13,7%), причому таких рекордно низьких величин не спостерігалось з початку 1990-х років [2]. З 2010 р. намітилися тенденції стабілізації промислового виробництва в рамках ЄС, але ситуація на сьогодні залишається досить складною.

Така динаміка розвитку промисловості пов'язана, насамперед, з економічною ситуацією в світі і в Європі, зокрема, загальними темпами економічного розвитку країн ЄС. Так, за даними Європейської Комісії падіння ВВП в цілому по ЄС складало в 2012 році -0,3%, а по окремих країнах – до -6,4% (у Греції) [2].

Справедливо буде зазначити, що навіть за незадовільної динаміки промисловість зберігає роль локомотива європейської економіки по таких параметрах як зростання продуктивності праці і динаміка заробітної плати. Середнє по всіх галузях промисловості зростання продуктивності праці за період з 1995 по 2007 роки включно – 3,2% – є вищим, ніж в решті секторів економіки, а в таких високотехнологічних галузях як хімія і виробництво електричного і оптичного устаткування зростання продуктивності досягло відповідно 5,2% і 6,8%. Для порівняння зростання продуктивності праці в секторі сільського і лісового господарства і риболовельською промислі в цей період досягло тільки 2,8%, з галузей невиноробничого сектору економіки помітна позитивна динаміка спостерігалася лише у фінансових послугах – 2,7%, а також транспорті і комунікаціях – 3,3% [3].

Проте, слід зазначити, що ситуація з продуктивністю праці в промисловості непогана тільки порівняно з іншими секторами економіки. Порівняння ж з аналогічними даними по США не на користь ЄС. Значне відставання Євросоюзу від США за рівнем продуктивності праці зберігається в більшості галузей промисловості. Виключенням є лише виробництво деревини, хімічна промисловість і металообробка.

Лісабонські цілі, проголошені ЄС в 2000 р., а саме, необхідність забезпечення економічного і технологічного лідерства, здатність справлятися з ризиками глобалізації і інтенсивною міжнародною конкуренцією, особливо з боку Китаю і Індії, неухильне нарощування продуктивності праці, кваліфікації і загальної чисельності зайнятих привели Європейський союз до необхідності формулювання відповідних завдань промислової політики. Основи для проведення нової промислової політики були викладені в документі Європейської комісії від 5 жовтня 2005 р., що має назву «За більш комплексний підхід до промислової політики в рамках Лісабонської стратегії ЄС».

Слід підкреслити, що ініціативи в рамках промислової політики ЄС, як правило, носять характер доповнень по відношенню до тих зусиль, які робляться на індивідуальній основі державами-членами на підтримку власної промислової бази. Промислова політика ЄС складається як із специфічних рішень, що враховують особливості розвитку різних секторів, так і з синтетичних рішень і рішень, що приймаються в рамках інших напрямів загальної політики ЄС. Проте важливо відзначити, що багато норм ЄС мають перевагу над нормами, що приймаються на національному рівні. Серед останніх особливо виділяються норми, що регулюють єдиний внутрішній ринок і норми в рамках конкурентної політики ЄС.

З кінця 2005 року в рамках промислової політики ЄС реалізується 5 категорій ініціатив з метою вирішення загальних для промислового сектору завдань, зокрема:

- ініціативи на підтримку структурних змін;
- ініціативи щодо захисту інтелектуальної власності і боротьби з контрафактною продукцією;
- реформа системи державної підтримки і ініціативи в рамках створеної Групи високого рівня з питань конкурентоспроможності, енергоефективності і захисту навколишнього середовища;
- оновлена стратегія зовнішньої конкурентоспроможності і доступу на єдиний внутрішній ринок ЄС;
- ініціативи на підтримку інновацій.

Окрім цього слід зазначити крупні секторальні ініціативи:

- ухвалення регламенту REACH (про реєстрацію, оцінку, дозвіл і обмеження хімічних речовин на просторі єдиного ринку ЄС і створенні Європейського хімічного агентства), створення Групи високого рівня по хімічній промисловості і Фармацевтичного форуму;
- ухвалення директив у сфері оборонного держзамовлення і створення Групи високого рівня по оборонній промисловості;
- ініціативи з розвитку космічної індустрії і створення Ради з питань освоєння космосу.

Головна мета промислової політики на рівні ЄС полягає в тому, щоб забезпечити умови для сталого розвитку промисловості, а саме,

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

нормативно-правову базу для підприємництва, особливо малого і середнього, сприяння інноваціям і інвестиціям. До цієї мети додаються цілі підвищення енергоефективності виробництва, скорочення викидів парникових газів щонайменше на 20% до 2020 р. і впровадження поновлюваних джерел енергії.

Як зазначалося вище, Єврокомісія застосовує комплексний підхід до вирішення задач розвитку промислової бази ЄС, надаючи при цьому можливість врахування особливостей країн-членів союзу. В світлі цього заслуговує особливої уваги досвід окремих країн-членів ЄС, зокрема, Німеччини, яка на сьогодні є найбільш потужною і впливовою країною Європейського Союзу, а показники розвитку економіки Німеччини випереджають показники розвитку ЄС в цілому. Наприклад, ВВП Німеччини в 2012 році зріс на 0,7%, в той час як в більшості європейських країн і в цілому по ЄС спостерігалось падіння [2].

Промислові корпорації Німеччини навіть в умовах необхідності подолання наслідків світової фінансово-економічної кризи впевнено нарощують свою капіталізацію. Провідні позиції в рейтингах капіталізації Німеччини посідають високотехнологічні підприємства електротехнічної промисловості (Siemens с капіталізацією 69810,4 млн. євро, SAP - 67435,8 млн. євро), автомобілебудування (Volkswagen - 66259,0 млн. євро).

Слід зазначити, що фактично вся післявоєнна історія розвитку німецького господарства свідчить про його здатність пристосовуватися до змінних внутрішніх і зовнішніх умов, зокрема до прискорення глобалізації. Багато в чому така здатність пов'язана з німецькою соціально-економічною моделлю – соціальним ринковим господарством (СРГ), теоретичні основи якої були розроблені представниками ортодоксально ліберальної школи в 30-і роки минулого століття і втілені в практику Л.Ерхардом і його прихильниками в 50-60-і роки ХХ століття. СРГ спирається на так звану політику господарського порядку, хоча з погляду теоретичного змісту правильнішим було визначити її як політику щодо підтримки ринкового господарського устрою або ладу [4, с. 185]. За час свого існування СРГ довело свої переваги як у порівнянні з жорсткими дирижистськими моделями, так і у порівнянні з надліберальними англосакськими моделями.

До основних переваг цієї моделі і, відповідно, німецького господарсько-політичного простору відносяться лібералізовані ринки товарів і послуг, практично повністю відкриті для вітчизняних і іноземних інвесторів; високорозвинена транспортна і комунікаційна інфраструктура; високий рівень технологічного розвитку і кваліфікації персоналу. До цього треба додати соціальну стабільність; відносно високу з середини 90-х роки минулого століття питому вагу витрат на оплату найманої робочої сили; низькі темпи інфляції, а також реформи ринку праці і податкової системи.

До негативних сторін німецької моделі, особливо з погляду економічних суб'єктів, можна віднести надмірну забюрократизованість і заорганізованість ринку праці; жорстку регламентацію окремих видів підприємницької діяльності; високі соціальні відрахування і податки; відносно нерозвиненість фінансових ринків; негнучкість принципів тарифного регулювання.

Основна мета політики ринкового господарства Німеччини – створення сприятливих рамкових умов для діяльності економічних суб'єктів, які відповідно до її принципів самі є відповідальними за подолання ринкових ризиків.

Разом з політикою господарського порядку в Німеччині важлива роль відводиться прямому державному регулюванню господарських процесів. У економічній політиці німецької держави в другій половині ХХ – початку ХХІ століття існували два основних напрями державного регулювання господарських процесів: кон'юнктурна політика і структурна політика. Основним завданням кон'юнктурної політики, а також її підвидів – антикризового і антициклічного регулювання, є запобігання циклічним кризам, і вона досить активно використовувалася в 60-80-і роки минулого століття, а також останнім часом при ліквідації наслідків фінансової кризи 2008-2009 років. Зрештою її почали розуміти ширше як політику економічного зростання.

Структурна політика, будучи другим важливим напрямом регулювання господарських процесів, у свою чергу, поділяється на галузеву і регіональну політику. Галузеву політику в Німеччині також називають промисловою і її основним завданням є виправлення «недоліків» ринку. У цьому плані прихильники політики господарського порядку, як правило, критикують її за пряме втручання держави в ринкові процеси [5, с. 38]. Основну проблему промислової політики вони справедливо бачать в тому, що державі дуже складно визначити ступінь прямого втручання в економічні процеси. В ідеалі держава має тільки доповнювати те, що у відповідності з бажаними прогресивними зрушеннями має зробити конкурентний механізм.

Основи галузевої структурної політики ФРН були розроблені на початку 50-х років минулого століття. Тоді вона орієнтувалася на використання селективних заходів в окремих секторах економіки і передбачала, що це необхідно робити в тих випадках, коли загальнодержавні цілі не можуть бути досягнуті механізмами ринкової конкуренції. Держава виходила з того, що заходи в рамках даної політики повинні орієнтуватися на досягнення однієї з двох цілей – або на штучне збереження господарської структури, що склалася, або на її прискорену трансформацію. Відповідно галузева політика в Німеччині в другій половині минулого століття, виходячи з поточних цілей, мала або зберігаючий, або формуючий характер.

Політика зберігаючого характером орієнтована на підтримку за допомогою державних коштів слабких, неконкурентоздатних або застарілих виробництв і фактично консервує застарілу структуру економіки, заважає прогресивним галузевим зрушенням. Політика примусового збереження існуючих галузей була характерна для перших десятиліть розвитку західнонімецької економіки. Вона багато в чому суперечила цілям СРГ і принципам орділіберальної політики і в основному обумовлювалася соціальними мотивами. У 60-і роки це стосувалося, зокрема, надання гарантій збуту вугледобувній промисловості. У 70-і роки об'єктом цієї політики стало штучне збереження робочих місць на залізничному транспорті. У 80-і роки держава почала активно стимулювати суднобудівельну промисловість. Досвід цих десятиліть показав, що є пряма залежність між галузевою і регіональною мобільністю працездатного населення і відповідним тиском різних лобістських груп на державні інститути. Чим нижче така мобільність, тим сильніше тиск на державу з вимогою проведення заходів щодо консервації існуючих структур. Практично всі заходи німецької держави щодо консервації галузевої структури своєї промисловості виявилися неефективними. Збереження вищезгаданих галузей, особливо вугледобувній промисловості, було пов'язане з обсягами державної допомоги, що постійно зростали. Ця допомога не вела до створення потенціалу самостійного зростання і лише збільшувала сумарні непродуктивні витрати. Подальша неминуча структурна перебудова обходилася державі ще дорожче. Так, не дивлячись на те, що німецьке вугілля було неконкурентоздатним на світовому і внутрішньому ринках, підтримка вугільної галузі протягом більш ніж трьох десятиліть залишалася одним з головних пріоритетів промислової політики ФРН. Механізми державної підтримки включали дефіцитне фінансування шахтарського пенсійного фонду, часткове субсидування вуглевидобування за рахунок дозволу спеціальних надбавок до електротарифів, а також пряме державне субсидування здобичі і збагачення вугілля, що коксується, призначеного для німецької металургії. Значні кошти, що виділялися на ці заходи, так і не досягли поставленої мети. В середині 90-х років минулого століття німецьке кам'яне вугілля, що здобувається з великої глибини, коштувало майже в три рази дорожче, ніж на світовому ринку. Але держава все одно підтримувала дану галузь вітчизняної промисловості. В той момент в ній було зайнято близько 80 тис. чоловік. Для збереження робочих місць щорічно виплачувалися субсидії у розмірі 10 млрд. німецьких марок (більше 5 млрд. євро), тобто приблизно 125 тис. марок (близько 63 тис. євро) на кожного зайнятого у вугільній промисловості. Приблизно стільки ж складала річна заробітна плата керівника великої компанії.

Заходи, що мають на меті збереження існуючих структур, в цілому домінували в 60-80-і роки. Напередодні об'єднання країни субсидії в Західній Німеччині дорівнювали майже 5% ВВП. Основна підтримка в цей період виявлялася таким галузям: залізничний транспорт, сільське і лісове господарство, рибальство, вугільна промисловість, водний транспорт, суднобудування, авіакосмічна промисловість. Не дивлячись на державну підтримку, у всіх цих галузях (за винятком літакобудування) відбувалося скорочення виробництва. Субсидії так і не змогли зробити їх продукцією конкурентоздатною на міжнародних ринках. Найбільшим досягненням стало уповільнення скорочення виробництва за рахунок суттєвих додаткових витрат для економіки в цілому.

Поступово даний вид політики був визнаний в Німеччині неефективним і не відповідним принципам СРГ, від нього почали поступово відмовлятися, субсидії промисловим галузям постійно скорочувалися. Слід зазначити, що процес усвідомлення неефективності прямого субсидування неконкурентоздатних галузей виробництва почав розвиватися на тлі уповільнення економічного зростання і скорочення прибуткової частини державного бюджету при експансії соціальних витрат.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Ефективнішою виявилася структурна політика, яка носить формуючий характер, або, іншими словами, яка спрямована на сприяння структурним перетворенням. В цьому випадку держава використовує свої кошти для допомоги економічним суб'єктам в процесі пристосування до нових виробничих і технологічних викликів, сприяє прогресивним зрушенням, активно формує перспективні напрями розвитку. Ще в 1969 р. федеральний уряд Німеччини прийняв «Принципи секторальної (галузевої) структурної політики» [5], які діють по теперішній час і містять три основні види заходів.

По-перше, це внесок в уповільнення процесів галузевої трансформації. Держава виходила з того, що у ряді випадків ринок дуже прискорює структурну перебудову в окремих галузях, що може викликати в них небажані негативні і небезпечні процеси, наприклад, у сфері зайнятості. У цих випадках держава допускає обмежене втручання в ці процеси. Відповідні заходи вживаються лише до того моменту, поки в споріднених або суміжних галузях не з'являться альтернативні можливості для зайнятості.

По-друге, це стимулювання прискореної галузевої перебудови. Заходи в цій сфері в набагато більшому ступені відповідають завданням вдосконалення галузевої народногосподарської структури. За минулі десятиліття особливо виділялися такі заходи, як цілеспрямоване перенавчання і переселення працездатного населення, яке втратило роботу в сільському господарстві і гірничодобувних галузях; цінове регулювання – встановлення максимальних продажних цін при появі підвищеного попиту на продукцію тих або інших галузей; допомога фірмам, зайнятим розробкою і виробництвом нових передових технічних виробів, що мають народногосподарську значущість.

По-третє, це власне державна галузева структурна політика, яка протягом останніх десятиліть концентрується на наступних напрямках:

- реалізація великомасштабних науково-технічних проектів фундаментального характеру (атомна енергетика, цивільна авіація, сучасний залізничний транспорт тощо);
- проведення активної політики в сфері охорони навколишнього середовища, що серед іншого пов'язане з селективною дією заходів, що застосовуються, на різні сфери економіки;
- підтримка малих і середніх підприємств, зокрема в сфері сприяння конкуренції.

В цілому промислова політика, як і політика сприяння конкуренції покликана підвищувати конкурентоспроможність і капіталізацію як окремих підприємств, галузей, так і економіки в цілому. Але інструменти, використовувані при проведенні цих заходів, суттєво відрізняються і часто є протилежними за своїм змістом. Серед іншого, промислова політика має селективний характер і нерідко виконує протекціоністські функції. А політика конкуренції спрямована на створення загальних і рівних умов для всіх економічних суб'єктів, сприяє їх входу на ринок і таким чином підтримує відкритість ринків.

Якщо розглядати інструменти структурної політики федерального уряду Німеччини, то в широкому сенсі практично всі заходи, що проводяться державою, в рамках політики господарського порядку мають певний характер структурної дії. Але є і спеціальні інструменти, які застосовуються саме в рамках промислової політики.

В першу чергу, до них відносяться різноманітні фінансові пільги. Серед іншого, це перерахування коштів з державного бюджету для перепідготовки і перенавчання персоналу компаній приватного сектору; субвенції і кредити на модернізацію виробничого потенціалу; зниження податків або повне звільнення від них; скорочення надмірних потужностей шляхом виплати відповідних компенсацій.

Застосовуються також фінансові рестрикції. Тут мова йде про можливість введення додаткових податків і зборів, наприклад, у сфері вантажних перевезень; ненадання передбачених законом фінансових пільг; введення законодавчих обмежень, що приводять до додаткових витрат, наприклад, в сфері охорони навколишнього середовища.

Варто також виділити встановлення особливих режимів в сфері політики конкуренції. Такі режими можуть передбачати введення державою різних обмежень доступу до ринків, як, наприклад, встановлення контингентів збуту товарів і послуг, мінімальних або максимальних продажних цін, ставок митних зборів і зборів. Частина таких обмежень прописані в Законі ФРН проти обмеження конкуренції, зокрема відносно транспорту, сільського господарства і страхування.

В цілому в другій половині минулого століття в рамках промислової політики Німеччини домінуючими виявилися заходи, що мають на меті збереження існуючих неефективних структур. Хоча офіційно німецька держава в своїх документах позиціонувало галузеву структурну політику як засіб реалізації політики економічного зростання і її відповідність принципам конкуренції, її елементи, що були спрямовані на сприяння структурній перебудові промисловості, не тільки опинилися на другому плані, але і часто не досягали поставлених цілей. Проведення селективної промислової політики, особливо в 70-і роки минулого століття, з активним використанням податкових пільг, інвестиційних знижок, субсидій і прямої державної участі у фінансуванні проектів приватних фірм, супроводжувалося значною кількістю помилкових рішень, що вело до нерационального використання коштів. В цьому відношенні показовим є приклад з компанією «АЕГ Телефункен». Для реалізації програми виробництва потужних комп'ютерів вона отримала значну державну підтримку, але так і не змогла досягти поставленої мети. Вона не змогла вийти з новим продуктом на ринок, оскільки спочатку обрала неправильну концепцію. Крім того, її конкуренти – компанія «ІВМ» і «Apple» – виявилися значно сильнішими за своїми науково-технічними розробками.

Результати структурних реформ також обмежувалися наявністю ірраціонального чинника в поведінці господарюючих суб'єктів, що іноді обумовлює неадекватну реакцію на використовуваний державою інструментарій промислової політики. Наприклад, в Німеччині зустрічалися випадки, коли компанії, не дивлячись на скорочення власних доходів унаслідок структурних заходів, що проводяться, відмовлялися покинути традиційний для них сектор економіки і піти в більш прибутковий виробничий ніші.

В цей період у Німеччині спостерігалися і певні успіхи. Завдяки промисловій політиці, ефективну підтримку отримали компанії, зайняті в сфері біотехнологій і у виробництві лазерної техніки. Відносно успішними виявилися проекти по виробництву аеробуса і ядерних реакторів. Проте вже в 80-і роки почало складатися розуміння того, що визначення і подальша реалізація промислових і науково-технічних пріоритетів потребує величезних ресурсів, яких у країні з кожним роком ставало все менше.

При цьому помилковість рішень, що приймаються державою, завжди була великою, у будь-якому випадку вона була і залишається істотно вищою, ніж у разі ухвалення приватних рішень. З урахуванням цього, представники уряду постійно ведуть діалог з різними галузевими об'єднаннями підприємців і з профспілками. Однією з найважливіших цілей такого діалогу є ідентифікація існуючих і майбутніх проблем, а також сумісне обговорення можливих шляхів і механізмів їх рішення. Координація такого діалогу доручена Федеральному міністерству економіки і технологій. В першу чергу, це відноситься до стратегічних галузей, наприклад, аерокосмічної і суднобудівельної промисловості.

Останніми роками зростання інтересу до промислової політики в Німеччині пов'язане також з тим, що, з одного боку, для захисту своєї національної промисловості її активно використовують партнери по ЄС, особливо Франція. З її допомогою вони забезпечують конкурентні переваги окремих промислових галузей і секторів. Основні конкуренти ФРН на глобальних ринках – США, Китай, Індія – також проводять активну промислову політику, спрямовану на підтримку, нерідко протекціоністську, національних галузей. Світова фінансова криза тільки посилила протекціоністський зміст національних промислових політик. З іншого боку, німецька промисловість як і раніше потребує цілеспрямованої підтримки держави для усунення її відставання по ряду найважливіших напрямів, в першу чергу, по інноваціях і посиленні територіальних господарсько-політичних переваг Німеччини в цілому і її окремих регіонів. Не випадково вона почала звертати пильнішу увагу на проведення галузевої структурної політики на місцях, а саме на рівні земель, громад і комун, розглядаючи промислову політику як частину так званої «штандортної» політики, що поєднує формування загальних сприятливих умов підприємництва з підтримкою конкретних галузевих проектів.

Само поняття «штандортної» політики є специфічно німецьким і таким, що важко перекладається іншими мовами. По суті – це політика по формуванню сприятливих рамок умов для розвитку конкретного господарсько-політичного територіального простору з метою залучення в нього капіталів, послуг і робочої сили. Складовою частиною цієї політики є підтримка конкретних проектів в промисловості, зокрема у високотехнологічних і інноваційних сферах. Штандортна політика проводиться на федеральному, на земельному

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

і комунальному рівні і поєднує в собі всі види структурної політики. Найбільш успішними прикладами штандортної політики на рівні регіонів є західні федеральні землі – Баварія, Баден-Вюртенберг, Бремен, Гамбург і східні – Саксонія, Тюрінгія, Бранденбург, а також Берлін. За останні десятиліття вони перетворилися на регіони високотехнологічного виробництва. При цьому часто основна роль в реалізації даної політики належала не земельним урядам, а місцевим органам влади, і саме їм вдалося створити привабливі умови для всіх форм підприємництва, сформувати сприятливий інвестиційний клімат з урахуванням місцевих особливостей і одночасно здійснювати ефективний контроль за дотриманням необхідних екологічних і соціальних стандартів.

Особливістю німецької як і інших національних промислових політик країн-членів ЄС є необхідність їх узгодження з відповідними органами Євросоюзу. Важливим елементом європейської промислової політики є політика по відношенню до окремих секторів, яка розробляється на основі сумісного обговорення Комісією ЄС і представниками держав існуючого стану справ в конкретних галузях, наприклад, в автомобіле- і машинобудуванні, хімії тощо. Мова йде про створенні сприятливих рамкових умов для їх розвитку, які, з одного боку, враховують побажання бізнесу, а, з іншою, можливості ЄС і держав-членів.

З моменту утворення ЄС європейська промислова політика розумілася як частина політики по поглибленню інтеграції в Європі і одночасно як інструмент підтримки технологічного рівня європейських підприємств і забезпечення конкурентоспроможності континенту по відношенню до США і Японії. Тому набір інструментів при проведенні промислової політики був достатньо широкий. До них, зокрема, можна віднести заходи з ліквідації бар'єрів при створенні транснаціональних підприємств, заходи з гармонізації підприємницьких податків, а також безпосередню підтримку підприємств-лідерів з європейського бюджету.

Серед інструментів, що застосовуються в ЄС на наднаціональному рівні, можна виділити 1) заходи щодо формування Спільного ринку (нормативні акти, стандарти і сертифікати), 2) заходи зі сприяння малим і середнім підприємствам і 3) заходи, спрямовані на створення транс'європейської інфраструктури.

Проте в цілому європейська промислова політика все більше розуміється як політика підтримки наукоємних і високотехнологічних галузей економіки. Важливим інструментом цієї політики є Європейські рамкові програми НДДКР, перша з яких була прийнята на період 1984-1987 роки Обсяг сьомої рамкової програми НДДКР на період 2007-2013 роки складає більше 50 млрд. євро, які передбачається витратити на інформаційні технології, дослідження в сфері біології і дослідження змін в екологічних системах [6].

Узагальнюючи досвід регулювання структурних перетворень промисловості європейських країн, можна зазначити, що модернізація структурної складової промислової політики відбувається еволюційно і з урахуванням особливостей розвитку національного господарського устрою. Держава концентрується на системних діях з формування недостатньо розвинених елементів виробничої структури та інфраструктури. Європейський досвід свідчить, що сучасна промислова політика має носити інтегральний характер, переплітається з іншими напрямками економічної і соціальної політики, включаючи регіональну, науково-технічну, технологічну і екологічну компоненти, а також приводити в дію механізми синергії від поєднання тих інструментів економічної політики, дія яких підпорядкована сучасним потребам держави і суспільства.

Таким чином, цілеспрямоване і активне державне регулювання структурних перетворень промислового сектору України в сучасних умовах не має альтернативи і цілком відповідає практиці провідних країн світу. Воно має і здатне здійснити вирішальний вплив на процеси технологічного переозброєння підприємств, збільшення частки промислових підприємств, що ініціюють реструктуризацію, і формують тим самим оновлену посткризову структуру промисловості. В цьому світлі результати дослідження, представлені в статті, можуть, на наш погляд, надати імпульс удосконаленню державної політики в сфері структурної модернізації вітчизняного промислового виробництва, а також стимулювання підвищення капіталізації і конкурентоспроможності промислових підприємств.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. UNIDO International Yearbook of Industrial Statistics [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://www.unido.org/resources/publications/flagship-publications/international-yearbook-of-industrial-statistics.html>
2. Eurostat online data [Електронний ресурс]. - [Режим доступу]: <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu>.
3. OECD. Stat extracts: STAN database for structural analysis. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://stats.oecd.org/Index.aspx?DatasetCode=STAN>
4. Германия. Вызовы XXI века / [Под редакцией В.Б. Белова]. - М., 2009. – 324 с.
5. Промышленная политика европейских стран / [под ред. Н.В. Говоровой.]. – М.: Ин-т Европы РАН: Рус. сувенир, 2010. – 214 с.
6. Key Figures 2007. Towards a European Research Area Science, Technology and Innovation. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/invest-in-research>

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРЕДПОСЫЛОК РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ИНТЕГРАЦИИ

Галоян Д.Р., к.э.н., доцент кафедры международных экономических отношений Армянского государственного экономического университета (Армения)

Галоян Д.Р. Теоретичний аналіз передумов регіональної економічної інтеграції.

Послідовна інтеграція в Європейському Союзі беззастережно показала переваги регіональної економічної інтеграції для всіх країн-учасниць. Разом з тим це сприяло поширенню інтеграційних процесів майже у всіх регіонах, надавши йому комплексний характер інтернаціоналізації господарського життя, проте, ефективність регіональної економічної інтеграції, в першу чергу, залежить від наявності передумов інтеграції. Тема міжнародних відносин у світі в останній час отримала великий громадський резонанс. В статті відкритість економіки була розглянута, як передумова економічної інтеграції в умовах сучасного технічного прогресу, з точки зору розширення ефективності економічної інтеграції. Пропонований нами показник технологічної ємності експорту, який оцінює відкритість економіки країни, дозволяє виявити й оцінити очікування і практичні результати регіональної економічної інтеграції.

Ключові слова: регіональна економічна інтеграція, передумови інтеграції, фактори інтеграції, економічний розвиток, відкритість економіки, технологічна ємність, експорт.

Галоян Д.Р. Теоретический анализ предпосылок региональной экономической интеграции.

Последовательная интеграция в Европейском Союзе безоговорочно показала преимущества региональной экономической интеграции для всех стран-участниц. Вместе с тем это способствовало распространению интеграционных процессов почти во всех регионах, придав ему комплексный характер интернационализации хозяйственной жизни, однако, эффективность региональной экономической интеграции, в первую очередь, зависит от наличия предпосылок интеграции. Тема международных отношений в мире в последнее время получила большой общественный резонанс. В статье открытость экономики была рассмотрена, как предпосылка экономической интеграции в условиях современного технического прогресса, с точки зрения расширения эффективности экономической интеграции. Предлагаемый нами показатель технологической емкости экспорта, который оценивает открытость экономики страны, позволяет выявить и оценить ожидания и практические результаты региональной экономической интеграции.

Ключевые слова: региональная экономическая интеграция, предпосылки интеграции, факторы интеграции, экономическое развитие, открытость экономики, технологическая емкость, экспорт.